

hoek op anderhalven dag afstands van Tessel en heeft zulk laag water, dat men van den zoogenaamden Pampus tot aan de stad de heele lading der schepen, ook zelfs de kanonnen, op lichters moet overbrengen, wat niet gebeuren kan zonder veel ongerief en groote uitgaven. Rotterdam daarentegen is gelegen aan de Lek, bereikbaar voor elk groot schip met ruimte voor een onbeperkt aantal, en de schepen kunnen zoo dicht aan den oever komen, dat zij er schijnen aan te raken; dit zijn alle natuurlijke oorzaken, die reeds lang bestonden, maar tegenwoordig zijn zij van meer uitwerking door het betere bestuur van deze stad en door den grooten ijver, dien men aan den dag legt om den handel hierheen te trekken; een zaak die men in Amsterdam begint te verwaarloozen.

Omdat de Hollanders er steeds indachtig aan zijn, hoe zij welvarend werden door de toevlucht, die zij verleenden aan Duitschers, Franschen, Engelschen en andere naties, welke uit hun vaderland om godsdienstredenen vluchtten; daarom zal ook hij, die thans een dergelijken voorspoed waarneemt, niet schromen dezen aan dezelfde oorzaak toe te schrijven. Ik denk, dat er geen secte op de wereld is, de heidenen uitgezonderd, die niet òf te Amsterdam òf te Rotterdam, zij het dan ook in eerstgenoemde plaats veel meer, vertegenwoordigd is. Niet alleen wordt de oefening toegelaten in het geheim, maar als het aantal volgelingen het meebrengt, ook in het openbaar. Wie een secte belijdt, gaat naar den magistraat, licht hem in over haar geloof en beginselen en als deze niet in strijd zijn bevonden met het burgerlijk gezag, wordt haar, nadat een zekere som betaald is, de vrijheid gegeven, en bovendien wijst men haar, indien de volgelingen bekend staan om hun woeligen aard, gedurende eenigen tijd een commissaris toe, die in hunne bijeenkomsten tusschenbeiden moet komen. Welnu, op deze wijze en met de groote rijkdommen, die de